

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

КОЩИНЕЦЬ Віктор Васильович - кандидат юридичних наук, професор кафедри Національної академії прокуратури України

УДК 340.6

Стаття посвячена дослідженню організаційних проблем використання спеціальних психологічних знань в уголовном производстве по форме психологической экспертизы, участия специалиста и консультанта психологов. Кроме того, изучаются возможности использования таких знаний различными субъектами уголовного судопроизводства и пределы компетенции комплексных судебно-психологических экспертиз.

Ключові слова: спеціальні знання, форми спеціальних психологічних знань, судова експертиза, психологічна експертиза, спеціаліст-психолог, консультант-психолог, кримінальне провадження.

Сучасний стан розвитку психологічної науки дозволяє говорити про досить великі можливості використання спеціальних психологічних знань у кримінальному провадженні. Практична ж оптимізація судової діяльності загалом і діяльності судді, зокрема, може бути здійснена шляхом використання наукового доробку психологічної науки у сфері судочинства, зокрема кримінального, що сприятиме більш якійсній та ефективній роботі суддів, зміцненню законності та правопорядку в державі.

З'ясування основних засад використання спеціальних психологічних знань, їх форм, суб'єктів та меж застосування є завданням даної статті.

Окремі аспекти використання спеціальних психологічних знань розглядалися в роботах вітчизняних і зарубіжних психологів та юристів (Д. О. Александров, Н. В. Алі-

кіна, В. Г. Андросюк, Ю. М. Грошевий, А. В. Дулов, Л. І. Казміренко, І. А. Кудрявцев, М. В. Костицький, В. О. Коновалова, М. М. Коченов, В. Я. Марчак, В. В. Кошинець, О. Р. Ратінов, В. Ю. Шепітько, М. Г. Чернець, М. Г. Щербаковський, А. В. Федіна та ін.).

Залучення психолога до процесу судового розгляду кримінального провадження можливе на сьогодні як: спеціаліста, консультанта, експерта.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч.1. ст. 71 КПК) [2].

Спеціаліст залучається до кримінального провадження з метою сприяння виявленню, закріпленню, вилученню та дослідженню доказів чи застосування технічних засобів, для покращення організації і підвищення ефективності кримінального провадження.

Спеціаліст може звертати увагу учасників кримінального провадження на обставини, пов'язані з виявленням, закріпленням та дослідженням доказів, давати пояснення з приводу спеціальних питань, які виникають під час проведення процесуальних дій шляхом надання усних консультацій або письмових пояснень, надавати технічну допомогу [3, с. 226].

Стаття 71 КПК України, прямо не передбачає необхідності виклику до суду спеціаліста-психолога, однак і не містить обмежень із приводу того, яких саме спеціалістів необхідно викликати до суду. Тому в разі виклику до суду спеціаліста-психолога належить керуватись загальними нормами, що передбачають участь спеціаліста у кримінальному провадженні.

Участь спеціаліста є обов'язковою у випадках:

- при проведенні огляду трупа обов'язкова участь судово-медичного експерта або лікаря (ч.1 ст.238 КПК);

- при проведенні огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, обов'язкова присутність судово-медичного експерта, який може вилучити зразки тканини і органів або частини трупа, необхідні для проведення експертних досліджень (ч.2, 3 ст. 239 КПК);

- проведення допиту малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за потреби – лікаря (ч.1. ст. 226 КПК)

- при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а за потреби - лікаря (ч.1. ст.227 КПК)

Крім того, якщо неповнолітній не досяг шістнадцятирічного віку або якщо неповнолітнього визнано розумово відсталим, на його допиті за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду або за клопотанням захисника забезпечується участь законного представника, педагога чи психолога, а за потреби – лікаря (ч.1.ст.491 КПК) [2].

М. Г. Щербаківський, М. Г. Чернець вважають, що крім збирання та дослідження доказів, спеціаліст може надати допомогу в оцінці доказів. Так, вперше введена норма – «Консультації та роз'яснення спеціаліста» (ст. 360 КПК), згідно з якою спеціаліст дає усні консультації або письмові пояснення при дослідженні доказів в суді. Консультації (усні пояснення, рекомендації) стосуються, як правило, можливості використання певних технічних засобів для виявлення слідів злочину, можливостей судових експертиз, формулюванню питань експерту та ін. Кон-

сультації відіграють велику роль при оцінці висновків судових експертів, оскільки для встановлення наукової обґрунтованості експертних досліджень потрібні спеціальні знання. Зазначимо, що ні письмові, ні усні пояснення (консультації, роз'яснення) спеціаліста законом не відносяться до джерел доказів (ч. 8 ст. 95 КПК). Вважаємо, що одержання консультацій та роз'яснень спеціаліста повинно здійснюватися й під час судового розслідування [9, с. 405].

Аналіз практики свідчить, що консультація професіонала-психолога в багатьох випадках передує призначенню психологічної експертизи, допомагає зібрати максимальну кількість важливої інформації про психічний стан, явища та процеси стосовно психіки обвинуваченого для правильної кваліфікації дій обвинуваченого, оцінити його показання чи показання свідків, потерпілого та ін. [4, с. 52]. Отже, статус спеціаліста-психолога характеризується такими ознаками: а) він володіє спеціальними психологічними знаннями; б) виконує специфічні допоміжні функції щодо розгляду справ у суді та здійснення психологічного впливу на об'єкти, що цікавлять суд; в) звертає увагу суду на обставини, що підлягають доказуванню і мають психологічну природу, а також дає пояснення з питань, що виникають у ході судового провадження [8, с. 166].

У кодексі 1960 року містилася окрема стаття 48, яка передбачала перелік прав захисників. Новий же КПК не визначає окремого переліку прав захисників, а робить їх похідними від прав підозрюваного, обвинуваченого – частина 4 статті 46. Ця новація зумовлена тим, що підозрюваний може самостійно здійснювати свій захист, використовуючи гарантовані частиною 3 статті 42 вісімнадцять процесуальних прав, або залучати для свого захисту адвоката. І в цьому випадку адвокат реалізовуватиме права, передбачені для підозрюваного.

Більше того, сторона захисту отримала надзвичайно широкі можливості у новому кримінальному процесі. Вона не може вчиняти лише ті дії, які об'єктивно притаманні стороні обвинувачення: затримувати осіб, клопотати про застосування запобіжних заходів, проводити негласні слідчі дії тощо.

Відсутність окремого переліку повноважень захисника у КПК, крім іншого, зумовлена необхідністю уніфікації процесів. У цивільному, господарському, адміністративному судочинстві (статті 44 ЦПК, 28 ГПК і 59 КАС) міститься аналогічне формулювання, що представники виконують повноваження, які мають особи, яких вони представляють. Але це не стало причиною для заяв адвокатів, що вони не мають прав у відповідних провадженнях.

Крім того, сторона захисту отримала такі нові можливості у кримінальному процесі:

- клопотати про здійснення судового виклику особи для проведення її допиту (глава 11);

- клопотати перед суддею про отримання доступу до речей і документів, які перебувають у інших осіб (глава 15);

- клопотати перед суддею про допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування (стаття 225). Це право захисту одночасно є відповіддю на несправедливе зауваження про неможливість допиту свідків;

- самостійно залучати експертів або клопотати перед слідчим суддею про проведення експертизи (статті 243, 244).

Можливість проведення цих заходів зовсім не залежить від позиції слідчого чи прокурора, оскільки клопотання сторони захисту подаються до суду, які повинні бути ним розглянуті [7, с. 37].

Зокрема, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права (ч.1 ст. 242).

Пунктом 1.2.6. «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» від (02 січня 2013 р. за № 1/22533) передбачено проведення психологічної експертизи.

У статті 1 Закону України «Про судову експертизу» зазначено, що судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про

обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового та судового слідства

Проведення експертизи включає в себе: 1) залучення експерта; 2) проведення експертних досліджень; 3) дачу висновку експертом з питань, які поставлені перед ним сторонами кримінального провадження, слідчим суддею чи судом.

Керівник експертної установи розглядає отримані матеріали і доручає відповідному структурному підрозділу експертної установи організувати проведення експертизи.

При цьому він може безпосередньо призначити експерта та встановити строк виконання експертизи відповідно до вимог цієї Інструкції або передати вирішення цих питань заступнику керівника експертної установи чи керівникові підрозділу. Якщо в експертній установі не проводяться певні види експертиз та відсутні фахівці з певної галузі спеціальних знань, керівник експертної установи повідомляє про це орган (особу), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), та повертає матеріали справи без виконання, що передбачено п.4.1 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [1].

Експертиза у кримінальному провадженні має відмітні ознаки: 1) призначається, коли для вирішення певних питань потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання; 2) проводиться експертом-особою, досвідченою у певній спеціальній галузі (галузях) знань; 3) таке дослідження має самостійний характер; 4) законом встановлена особлива процесуальна форма залучення експерта та експертного дослідження; 5) результати експертизи оформлюються висновком експерта.

М.В. Костицький вважає, що об'єктом дослідження судово-психологічної експертизи є психологічні виявлення особи, що не виходять за межі норми, не викликають сумніву у її психічній повноцінності (осудності). Судово-психологічна експертиза спрямована на вивчення змісту і структури індивідуальної свідомості та поведінки людей у процесі вчинення ними тих чи інших діянь або відображення явищ на-

вколишнього середовища. За допомогою судово-психологічної експертизи можна отримати дані, що дозволяють зрозуміти і правильно оцінити особливості психічної діяльності і проявів людини, котрі мають значення для висновків правового характеру. Зокрема, висновки експертів-психологів сприяють правильному оцінюванню показань підозрюваних (звинувачуваних), свідків, потерпілих у випадках, коли вони викликають сумнів у своїй достовірності; неповнолітніх – коли ймовірно, що їх показання мають фантастичні нашарування; звинувачуваних – коли дії неадекватні їхньому стану і властивостям тощо [10, с. 249-250].

Підставами для призначення судово-психологічної експертизи є:

1) відмінність поведінки підекспертних осіб від традиційної, характерної для відповідної статево-вікової групи людей; незвичайність поведінки суб'єкта у момент вчинення злочину (хімерність зовнішності, міміки, жестикуляції, пантоміміки, рухів тіла тощо); неадекватна або неналежна оцінка ним соціальної, моральної сутності і значимості своїх дій;

2) різко виражені індивідуально-психологічні особливості суб'єкта (надмірна активність, ейфорія, неврівноваженість, емоційність, агресивність, збудливість та ін.) чи, навпаки, душевна „глухота”, замкнутість, сором'язливість;

3) ймовірність відставання рівня психічного розвитку особи від вікової норми;

4) наявність особливостей, що свідчать про розлади психічних пізнавальних процесах (сприймання, уваги, пам'яті, мислення);

5) невідповідність поведінки меті і мотивам вчиненого; незвичайність, невірогідність мотивації поведінки;

6) явно несприятливі умови найближчого соціального оточення, середовища, у якому тривалий час перебував правопорушник (особливо неповнолітній);

7) наявність у поведінці підозрюваного ознак, що свідчать про можливість вчинення ним злочину у стані фізіологічного афекту, акумуляції емоційного збудження, сильних переживань;

8) перенесення підекспертним у минулому психічних або тяжких соматичних захворювань, психопатологічних станів;

9) сумніви у вірогідності показань свідка, потерпілого, що явно суперечать характеру ситуації, іншим даним;

10) сумніви в авторстві письмового тексту;

11) сумніви у мотивах самогубства.

Визначено наступний перелік запитань, на які не може дати відповідь судово-психологічна експертиза, оскільки вони виходять за межі її компетенції:

- правова оцінка поведінки (дії чи бездіяльності) – винність або невинність звинувачуваного, форма та вид умислу, достовірність свідчень);

- моральна оцінка особи та її поведінки;

- запитання, що виходять за межі предмету та об'єкту сучасної психологічної науки (ясновидіння, парадіагностика тощо) [10, с. 250-251].

Межі компетенції судово-психологічної експертизи у кримінальному процесі окреслюються нижченаведеним переліком запитань:

1) діагностика індивідуально-психологічних особливостей (наприклад, підвищеної навіюваності, імпульсивності, ригідності тощо), здатних суттєво впливати на поведінку суб'єкта;

2) встановлення основних, закріплених мотивів (у психологічному розумінні цього поняття) поведінки людини і мотивації конкретних вчинків як важливих психологічних обставин, що характеризують особистість;

3) діагностика наявності або відсутності у суб'єкта у момент вчинення злочину фізіологічного афекту та інших непатологічних емоційних станів, здатних суттєво впливати на свідомість і поведінку людини;

4) встановлення можливості виникнення у людини в конкретних умовах психічних станів (розгубленості, втрати орієнтування тощо) і експертна оцінка їх впливу на поведінку чи якість виконання професійних функцій в авіації, на залізниці і в автомобільному транспорті, у роботі операторів автоматизованих систем на виробництві тощо;

5) встановлення здатності неповнолітніх обвинувачених, які мають ознаки не пов'язаного із психічним захворюванням відставання у психічному розвитку, цілковито усвідомлювати значення своїх діянь і визначення, якою мірою вони здатні керувати своєю поведінкою;

6) встановлення здатності підозрюваних, звинувачуваних, свідків, потерпілих, враховуючи їхні індивідуально-психологічні та вікові особливості, рівень розумового розвитку, правильно оцінювати обставини, що мають значення у справі, і давати правдиві свідчення;

7) установлення здатності психічно здорових потерпілих у справі про зґвалтування (у першу чергу – малолітніх) усвідомлювати характер і значення вчинюваних із ними дій і чинити опір.

На сьогодні традиційними є наступні види судово-психологічної експертизи:

1) експертиза неповнолітніх;

2) експертиза особистих властивостей, основних мотивів поведінки, закріплених у життєдіяльності суб'єкта, та рівня його інтелектуального розвитку;

3) експертиза особливих емоційних станів, у тому числі фізіологічного афекту.

Інші види експертиз, хоча й мають місце, але проводяться набагато рідше, що не дозволяє на сьогодні проводити узагальнення наявних результатів. [10, с. 251-252].

Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, зокрема пунктом 1.2.10 визначено, що згідно з процесуальним законодавством України експертами виконуються первинні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні експертизи.

Перелік питань, які вирішуються при проведенні комплексних психологічних експертиз передбачений у науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012- N 1950/5) [6].

Організуюючи виконання комплексної експертизи, керівник експертної установи доручає проведення досліджень відповідним підрозділам експертної установи, ви-

значає, який з них є провідним. Керівник провідного підрозділу за погодженням з керівниками інших підрозділів формує комісію експертів і призначає голову експертної комісії. Якщо комплексна експертиза виконується експертами кількох експертних установ, комісія експертів формується керівником провідної експертної установи разом з керівниками інших експертних установ-співвиконавців. Голову комісії призначає керівник провідної експертної установи. Експерт, призначений головою комісії, не має переваг перед іншими співвиконавцями при вирішенні поставлених питань [1].

Викладені вище завдання судово-психологічної експертизи вирішуються завдяки зусиллям експертів-психологів. Однак, на практиці часто виникає потреба у вирішенні експертним шляхом завдань, що знаходяться на перетині психологічних знань та знань іншої науки чи практичної сфери людської діяльності. У таких випадках повинна призначатися комплексна судово-психологічна експертиза. Теоретичними засадами комплексних психологічних експертиз є об'єктивний процес взаємодії наук, предмета і методів дослідження. Залежно від того, яка сфера наукового чи практичного знання постала на межі з психологією, можуть призначатися такі комплексні судово-психологічні експертизи: психолого-психіатрична, психолого-медична, психолого-технічна; психолінгвістична; психолого-педагогічна та інші [10, с.256].

Психолого-психіатрична експертиза об'єктом пізнання має психіку осіб, які перенесли/мають психічне захворювання чи тимчасовий розлад психічної діяльності або для яких характерна межова нервово-психічна патологія (олігофренія, психопатія, інфантилізм, схильність до суїциду та ін.).

При цьому слід враховувати, що до компетенції судово-психологічної експертизи належить вивчення психічної діяльності здорової людини; судово-психіатрична експертиза досліджує порушення у нервово-психічній сфері, виникнення і розвиток яких пов'язані з уродженими чи набутими відхиленнями психіки. Отже, експерт-психіатр не може вирішувати завдання психології, а психолог – психіатрії. Тому

при підозрі щодо наявності суміжних станів призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза.

Комплексна психолого-психіатрична експертиза відповідає на такі запитання:

1) кваліфікація психічного стану підозрюваного, звинувачуваного, потерпілого, свідка; природи, виду і типу психічної патології, її тяжкості, глибини прояву у конкретної особи; співвідношення патологічного і нормального у психіці, взаємодія явищ „поломки” психіки з проявами компенсації у процесі нормальної або патологічної адаптації до умов ситуації;

2) визначення деяких стійких психологічних властивостей, рис особистості і динамічних станів психіки особи із „межовою” патологією; виду і глибини емоційних реакцій у період, що має значення у справі, індивідуально-психологічних особливостей аномальних або акцентуйованих осіб, природи і ступеня розумової відсталості;

3) визначення впливу виявлених особливостей і характеристик підекспертної особи з „суміжними” проявами норми і патології, на її здатність адекватно сприймати оточення, регулювати свою поведінку у конкретній криміногенній або віктимній ситуації;

4) здатність зазначених осіб усвідомлювати значення своїх дій, передбачати їх наслідки і керувати ними (осудність, обмежена осудність).

Психолого-медична експертиза об'єктом пізнання має психіку особи, яка хворіла чи хворіє на тяжку хронічну або невиліковну хворобу. Ці захворювання можуть викликати постійні чи тимчасові зміни в психіці: трансформацію сприймання, пам'яті, відтворенні сприйнятого, неадекватність реагування тощо.

Для осіб, які хворіють на хронічні соматичні хвороби, характерні специфічні ознаки перебігу психічних процесів. Наприклад, хворі на туберкульоз відрізняються нестійкістю, лабільністю настрою, легкою навіюваністю, різкими переходами від песимізму до невиправданого оптимізму. При онкологічних захворюваннях характерними є гіперестезія (підвищена чутливість) усіх органів чуття, прояви психогенних реакцій (істероїдна сентиментальність,

озлобленість, наростаюча афективність). Особи з уродженими або набутими дефектами кістково-м'язового апарату (каліки) відзначаються підозрілістю, схильністю до маніакальних ідей; одні з них наполегливо, активно діють із метою компенсації свого дефекту, інші – уникають оточення, замикаються в собі.

До комісії з проведення психолого-медичної експертизи, окрім психолога, необхідно залучати лікаря-фахівця в галузі відповідної хвороби. При її проведенні ставляться такі запитання:

1) яке соматичне захворювання наявне, його форма та як воно може впливати на психіку підекспертної особи;

2) чи перенесла особа, яка підлягає експертизі, у минулому соматичні захворювання, що могли б вплинути на психіку (у тому числі пологові та післяпологові черепно-мозкові травми, захворювання головного і спинного мозку та ін.), та їх можливі наслідки психологічного характеру;

3) чи є у підекспертної особи дефекти сенсорної сфери (зору, слуху, нюху, дотику, смаку), їх вплив на здатність адекватно сприймати, розуміти і відтворювати інформацію, що цікавить слідство (суд);

4) чи наявна розумова відсталість або інші психічні особливості, викликані перенесеним соматичним захворюванням [10, с. 257-259].

Психолого-технічна експертиза об'єктом вивчення має психологію особи в системах „людина – машина”, тобто при виконанні професійних обов'язків, пов'язаних із використанням складних машин і механізмів. Така експертиза може проводитися у справах щодо дорожньо-транспортних пригод, аварій на залізничному, авіаційному, водному транспорті, у зв'язку з техногенними катастрофами.

Теоретичною базою для такої експертизи є інженерна психологія і психологія праці – з одного боку, і конкретна сфера технічної науки і практики – з іншого. Тому до складу експертної комісії, окрім фахівців у галузі психології, мають входити, відповідно, інженери, автомобілісти, залізничники, авіатори, оператори, диспетчери, інші інженерно-технічні працівники.

При проведенні психолого-технічної експертизи з'ясовуються такі питання:

1) наявність чи відсутність психологічних властивостей, що свідчили б про професійну придатність особи до виконання конкретних професійних обов'язків; її здатність діяти у стресовій, аварійній ситуації;

2) психологічні аспекти дорожньо-транспортної пригоди, аварії, катастрофи, а саме: своєчасність реакції звинувачуваних на небезпеку чи сигнал тривоги, час і особливості прийняття рішення в екстремальній ситуації,

3) мобілізуюча чи пригнічуюча дія на психіку підекспертного об'єктивної ситуації при виконанні звичних або неординарних трудових функцій; специфічність реагування на подразники у різні періоди робочого дня; вплив на виконання професійних обов'язків перенесених хвороб, перевтоми, зловживання спиртними напоями, вживання наркотиків.

Психолого-лінгвістична експертиза має встановити:

1) семантичні (сміслові), етимологічні (походження слів), граматичні, морфологічні, синтаксичні особливості письмового тексту чи усної мови;

2) психологічні особливості автора, його вік, стать, інтелектуальний рівень, особливості мислення, емоційно-вольової сфери, наявність патологічних відхилень у пізнавальних та інших психічних процесах;

3) збіг або відмінність у психологічних характеристиках декількох писемних джерел, виконаних одною особою; авторство однієї особи щодо одного чи декількох писемних або зафіксованих (на магнітофонній плівці) усних джерел тощо.

Психолого-педагогічна експертиза найчастіше призначається щодо неповнолітніх і має об'єктом пізнання формування психологічних особливостей людини у процесі навчання та виховання. При розгляді кримінальних справ зазначеної категорії може виникнути потреба у з'ясуванні особливостей розвитку та формування конкретної особи, специфіки її соціалізації в сім'ї, школі, найближчому соціальному оточенні, референтній групі тощо.

До складу експертної комісії з проведення комплексної психолого-педагогічної експертизи, окрім психологів (як правило, фахівців з педагогічної, вікової, дитячої психології), повинні входити педагоги. Оскільки поняття „педагог” стосується доволі широкого кола вчителів та викладачів окремих дисциплін, залучаючи їх до експертизи, необхідно враховувати також досвід виховної роботи.

Для проведення психолого-педагогічної експертизи можуть бути поставлені такі запитання:

1) як вплинула на формування психологічних особливостей підекспертної особи ситуація в сім'ї, школі, учнівському колективі, неформальному угрупованні, до якого вона входила; які психологічні риси властиві цій особі;

2) чи могла атмосфера у сім'ї, школі призвести до педагогічної та соціальної занедбаності підозрюваного, звинувачуваного; як вплинула соціальна занедбаність на вчинення злочину;

3) які заходи виправлення і перевиховання можуть бути вжиті до неповнолітнього, що вчинив злочин; чи можна його виправити і перевиховати у сім'ї, без застосування покарання у вигляді позбавлення свободи. [10, с. 258-261].

Окрім комплексних судово-психологічних експертиз, здійснюваних спеціалістами двох галузей науки та практичних знань (психології та психіатрії, психології та педагогіки тощо), може виникнути необхідність призначення комплексної комісії зі спеціалістів трьох чи більшої кількості галузей наукових і практичних знань. Наприклад, відомі випадки призначення комплексної медикопсихологопсихіатричної експертизи. Її об'єктом є психіка людей, що перенесли психічні та соматичні хвороби, а також психіка розумово відсталих людей із тяжкими або невиліковними соматичними хворобами. До складу експертної комісії включали психологів, психіатрів і лікарів-спеціалістів із тих захворювань, на які страждали підекспертні особи.

Таким чином, можливості використання спеціальних психологічних знань у формі консультанта, спеціаліста психолога, судово-

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню організаційних проблем використання спеціальних психологічних знань у кримінальному провадженні у формі психологічної експертизи, участі спеціаліста і консультанта психологів. Окрім того, вивчаються можливості використання таких знань різними суб'єктами кримінального провадження та межі компетенції комплексних судово-психологічних експертиз.

психологічної експертизи та її комплексних видів дозволить суб'єкта кримінального провадження (слідчий, прокурор, суд) належним чином об'єктивно та всебічно оцінювати події та факти, що мають значення для прийняття законного рішення. Окрім того, знання меж використання спеціальних психологічних знань дозволить уникнути помилок у діяльності згаданих суб'єктів.

Література

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень від 02 січня 2013 р. за № 1/22533
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : за станом на 13 квіт. 2012 / Закон і Бізнес № 22 (1061). – Офіц. вид. – К., 2012. – 320 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В.П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012.- 768 с.
4. Марчак В. Я. Використання спеціальних психологічних знань у досудовому слідстві : монографія / В. Я. Марчак – Чернівці : Рута, 2005. – 152 с.
5. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (у ре-

SUMMARY

The article investigates organizational problems using special psychological knowledge in criminal proceedings in the form of psychological examination, participation specialist and consultant psychologists. Also, studied the possibility of using such knowledge in different subjects of criminal proceedings and the competence of comprehensive forensic psychological examination.

дакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 N 1950/5).

6. Про судову експертизу : Закон України від 21 квітня 1994 р.; [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua

7. Реалізація нового КПК України у 2013 (моніторинговий звіт) / О.А. Банчук, І.О. Дмитрієва, З. М. Саїдова, М.І. Хавронюк. – К.: Москаленко О.М., 2013. - 41 с.

8. Федіна А. В. Юридіко-психологічні особливості попереднього розгляду кримінальної справи суддею: дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Федіна Аліна Василівна. – Київ, 2010. – 223 с.

9. Щербаківський М. Г. Особливості залучення спеціаліста до участі у кримінальному провадженні / М. Г. Щербаківський, М. Г. Чернець // Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 жовт. 2012 р.) / МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : ХНУВС, 2012. – 410 с. – (Препринт / МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України ; 2012).

10. Юридічна психологія : підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк Л. І. Казміренко та ін. ; за ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.